

Soproni Egyetem
Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kar

Széchenyi István Gazdálkodás- és Szervezéstudományok
Doktori Iskola

**A MAGYAR „BABAKÖTVÉNY” HATÁSELEMZÉSE,
AVAGY AZ ELSŐ CSALÁDTÁMOGATÁSI ELLÁTÁS A HOSSZÚ TÁVÚ
LAKOSSÁGI MEGTAKARÍTÁS ÖSZTÖNZÉSE CÉLJÁBÓL**

Doktori (PhD) értekezés tézisei

Készítette:
Mihályné Závecz Szilvia

Témavezető:
Sándorné Dr. Kriszt Éva

Sopron
2017

Doktori Iskola: Széchenyi István Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola

Vezetője: Prof. Dr. Székely Csaba DSc

Program: Közösségi gazdálkodástan alprogram

Témavezető: Sándorné Dr. Kriszt Éva

.....
Témavezető támogató aláírása

1. KITŰZÖTT CÉLOK, HIPOTÉZISEK

A jövedelmi egyenlőtlenségek növekedése, az öregedő lakosság, valamint a „tanult gyámoltalanság” problémája a jövőben az államháztartás társadalombiztosítási alrendszerét veszélyeztethetik a növekvő jóléti kiadások miatt. Ezen problémák orvoslására fogalmazódott meg a befektetés alapú redisztribúció eszméje, mely a lakosság hosszú távú öngondoskodási hajlandóságának serkentését különböző állami ösztönzőkkel igyekszik elérni. Az állami ösztönzők közül, a gyermekek felnőtté válásának pénzügyi nehézségeire, akadályaira fókuszálva született meg az ún. babakötvény rendszere.

2005. évi CLXXIV. törvény a fiatalok életkezdési támogatása és a Start-értékpapírszámla konstrukció megteremtésével, hazánkban is életre hívta a magyar családtámogatási rendszeren belül az első ilyen befektetés alapú jóléti redisztribúciós eszközt. A téma szociológiai és megtakarítási szempontból egyaránt fontos: Az életkezdési támogatás a magyar nemzet jövője iránti felelősségtől indítva, a hátrányos helyzetű gyermekek esélyeinek növelése, valamint a magyar fiatalok önálló életkezdésének anyagi megalapozása céljából született meg, ugyanakkor a ráépülő Start-értékpapírszámla konstrukció, állami ösztönzőkkel a szülők és az érintett gyermekek hosszú távú öngondoskodási szokásainak kiépülését szolgálja. Nem elhanyagolható tény, hogy az állam már több mint 900 ezer magyar gyermeknek nyújtotta a fiatalok életkezdési támogatását, mégis a szülők csupán 251 ezer alkalommal éltek a Start-értékpapírszámla magasabb hozamot kínáló költségmentes nyitási lehetőségével.¹ Ezekből az adatokból úgy tűnik, hogy az állam effajta próbálkozása, mely a lakosság hosszú távú öngondoskodását célozza, egyelőre kevésbé mondható sikeresnek. A konstrukció hazai népszerűtlensége azért is meglepő, mert a lakossági állampapírok iránt rendkívül magas a kereslet, a hasonlóan alacsony kockázatú- sokszor a felnőtt állampapírok kamatát is felülmúló- Start-értékpapírszámlára vásárolható Babakötvényé azonban ennek ellenére alacsony.

A kutatás fő célja az volt, hogy átfogó képet adjon a hazai családtámogatási rendszeren belül az életkezdési támogatás, Start-értékpapírszámla konstrukciójáról, feltárja milyen fontosabb jellegzetességei azonosíthatóak e családtámogatási formának, továbbá vizsgálja a transzferhez kapcsolódó két legfontosabb társadalompolitikai cél, az esélyegyenlőség és öngondoskodás érvényesülését. A disszertáció kísérletet tett arra, hogy megválaszolja a legfontosabb kérdést e témával kapcsolatban, hogy milyen tényezők okozhatják a Start-értékpapírszámla, Babakötvény népszerűtlenségét a szülők körében.

A fent vázolt cél elérése érdekében a dolgozat tanulmányozta a Magyar Államkincstárnál (MÁK) vezetett letéti Start és Start-értékpapírszámlákra vonatkozó országos és megyei adatokat, továbbá az érintettek számlanyitási és számlára történő befizetési döntéseire fókuszáló empirikus, primer kutatási eredményeket. A disszertáció az empirikus kutatás eredményeire támaszkodva igyekezett módosítási javaslatokkal élni a „babakötvény” rendszerére vonatkozóan, azoknak hatását az államháztartás költségvetési oldaláról is modellezte, a Nemzetgazdasági Minisztérium (NGM) költségvetési tervezetei és adatai alapján.

¹ MÁK adatai alapján

A felvetett kutatási kérdés vélhetően, mind a magánemberek, mind pedig a tudományos közvélemény érdeklődésére számot tarthat. A kutatás arra törekedett, hogy eredményeivel a gyermekek jövőjének társadalmi befolyásolására, esélyegyenlőségének megteremtésére és a lakosság hosszú távú öngondoskodásának elősegítésére irányuló politikai gyakorlat tudományos megalapozásához hozzájáruljon.

A kutatás a disszertáció első felében ismertetett szakirodalmi és tapasztalati információk alapján, deduktív és induktív módszer alkalmazásával állította fel az alábbi hipotéziseit:

H1: Jellemzően azok a szülők nyitják meg a Start-értékpapírszámlát gyermekük részére a Magyar Államkincstárnál, akik az életkezdesi támogatáson túl is szeretnék megtakarítani és magánszemély befizetéssel bővíteni gyermekük Start-értékpapírszámláját.

H2: A Start-értékpapírszámlán a magánszemély befizetések után járó magasabb állami támogatás a legszegényebb - rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő-gyermekek esetében nem okoz vagyon felhalmozási hatást.

H3: A szülők bizonyos csoportjait jobban jellemzi a Start-értékpapírszámla nyitás elmaradása.

H4: Azok a szülők, akik eddig nem éltek gyermeküknek a Start-értékpapírszámla nyitás lehetőségével, többségében információ hiányban szenvedtek vagy téves információval rendelkeztek a konstrukcióval kapcsolatban.

H5: A Start-értékpapírszámla nyitások és a számlára történő befizetések száma a konstrukció komolyabb átdolgozásával növelhető lenne úgy, hogy az a költségvetés számára nem jelentene kezelhetetlen többlet terhet.

2. KUTATÁS TARTALMA, MÓDSZERE

A disszertáció a kutatómódszertan három legalapvetőbb követelményének, a felderítő, leíró és a magyarázó tényezőknek igyekezett megfelelni. Általában olyan témák esetében merül fel a felderítő célú kutatás alkalmazása, mely témakör vagy jelenség még viszonylag feltáratlan.² A fiatalok életkezdési támogatása és a Babakötvény rendszere ebből a szempontból egy új, eddig nem vizsgált kutatási lehetőséget szolgáltatott. A felderítő kutatás célja, hogy megállapítsa lenne-e értelme a téma egy későbbi, alaposabb vizsgálatának, továbbá hogy segítse a jövőben a mélyrehatóbb kutatás során alkalmazandó eljárások kidolgozását. A disszertációban a leíró és a magyarázó tényező is kulcsszerepet játszott, mivel a dolgozat egyrészt a leírás eszközével a populáció működési dinamikáját igyekezett feltérképezni, ugyanakkor a megfigyelésen túl törekedett az összefüggések és az előidéző okok, és a megfigyelt jelenség következményeinek megválaszolására is.

A disszertáció egyaránt támaszkodott a szekunder és a primer kutatás módszertani eszközeire. A vizsgálat során a meglévő Start-értékpapírszámlákra vonatkozó adatok felhasználására a MÁK adatbázisából került sor. A szekunder adathalmaz 2008-2015-ig a MÁK-nál megnyitott, több mint 90 000 Start-értékpapírszámlára vonatkozó számlanyitási és befizetési adatot tartalmazza. Ebből az adatbázisból történő vizsgálódás ugyanakkor két szempontból is korlátokba ütközött. Egyrészt a MÁK által nyilvántartott adatok nem tették lehetővé a többváltozós elemzéseket, tehát a megfigyelt jelenség esetén nem mérhetőek statisztikailag a magyarázó változók hatásai, mivel az adatbázis csupán a számlanyitások számáról, és befizetések összegéről, a számlák egyenlegéről adott információt. Másrészt a számítások során a kapott eredmények csupán MÁK-nál vezetett számlákra vonatkoztathatóan értelmezhetőek, tehát a pénzügyintézetek Start-értékpapírszámláiról adatforrás nem állt rendelkezésre, csupán feltételezéssel élhetünk a kapott eredmények alapján ezekre az állományokra.

A dolgozat a költségvetési adatokat érintő hipotézise esetében az Államadósság Kezelő Központ (továbbiakban ÁKK) és a Nemzetgazdasági Minisztérium (továbbiakban NGM) szekunder adatbázisára támaszkodott.

A Start-értékpapírszámla, Babakötvény népszerűtlenségének feltárásához és a minél hatékonyabb megoldási stratégia felállításához nélkülözhetetlen volt a „fogyasztói csoport” megismerése és a szülők számlanyitási döntései mögött húzódó okok feltérképezése. Ahhoz, hogy a számlanyitások „elmaradásának” okára, illetve a számlákra történő befizetések „miértjére” pontos választ kapjunk, a dolgozat a primer kutatás keretein belül kérdőíves vizsgálatot alkalmazott. A kérdőíves vizsgálat a kutatómódszertannak egy meglehetősen gyakran alkalmazott eszköze. A primer vizsgálat nemcsak arra irányult, hogy felmérje milyen a szülők tájékozottsága az életkezdési támogatással, Start-értékpapírszámlával, Babakötvénnyel kapcsolatban, hanem arra a két kérdésre is kereste a választ, hogy amennyiben a szülők tökéletesen informáltak milyen számlanyitási magatartás jellemzi őket, továbbá a válaszadók szerint milyen állami intézkedésekkel, reformokkal lehetne növelni a számlanyitások számát és a számlára történő befizetések nagyságát.

² Babbie [2008]

A dolgozat a számszerű, illetve számszerűsíthető adatok értékelését matematikai, statisztikai módszerekkel végezte. A számítások és azok grafikus felületen történő megjelenítése az SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) statisztikai programcsomagon és a Microsoft Excel táblázatkezelőn keresztül történt. A disszertáció az egyes hipotézisek tesztelésére az alábbi statisztikai módszereket használta fel:

A **H1** hipotézist a szerző a MÁK szekunder adatbázisán keresztül igyekezett igazolni. Ehhez főképp egyszerűbb, egyváltozós elemzéseket, leíró statisztikát, számtani átlagszámítást, módusz és gyakoriság számítást valamint kétváltozós korrelációs számítást alkalmazott. A kapcsolat erősségét a Spearman-féle korrelációs együtthatóval számszerűsítette. A következtetéseket a kapott eredmények komplex értékelése alapján vonta le.

A **H2** hipotézis vizsgálatához szükséges adatokat a szerző szintén a MÁK szekunder központi adatbázisából származtatta, melyet a megyei Állampénztári Irodák adataival korrigált. A hipotézis statisztikai tesztelésére a dolgozat a nem paraméteres próbák közül, a Wilcoxon előjeles rangkorrelációt alkalmazta.

A **H3** hipotézis során a dolgozat a primer kutatás eredményeire támaszkodott. A disszertáció a hipotézis bizonyításához négy változó esetében keresztábra elemzést, pontosabban Pearson-féle Khi négyzet próbát, függetlenség vizsgálatot alkalmazott, a kapcsolat erősségét pedig Phi (illetve Cramer) együtthatóval szemléltette.

A **H4** hipotézis esetében a dolgozat szintén a primer kérdőíves kutatás eredményeire támaszkodott. A hipotézisek bizonyításához nem parametrikus, két mintás, független próbát, a Mann-Whitney tesztet alkalmazta.

H5-ös hipotézis esetében a dolgozat a MÁK, az NGM és az ÁKK által közölt költségvetési adatokból indult ki. A módosítási javaslatok központi költségvetésre gyakorolt hatását - az NGM által is használt- matematikai és statisztika számítások alapján végezte.

3. KUTATÁS EREDMÉNYEI

A disszertáció elsőként foglalkozott a hazai fiatalok életkezdesi támogatása, Start-értékpapírszámla, Babakötvény hatáselemzésével. A szerző a kutatási téma kiválasztásánál négy fő célt tűzött ki maga elé, melyek megítélése szerint mind teljesültek.

- I. A dolgozat megvilágította az olvasó számára a Start-értékpapírszámla- Babakötvény korántsem egyszerű elméleti háttérét családtámogatási és megtakarítási oldalról. Összefoglalta, rendszerezte és egyben bővítette a befektetés alapú egalitarizmus tárgykörében a hazai és nemzetközi szakirodalmat.
- II. Ismertette az első – brit – „bébikötvény” konstrukciót, majd ezen ötlet alapján bevezetett magyar Start-értékpapírszámla rendszerét, amelyen belül kiemelten foglalkozott a Magyar Államkincstár által forgalmazott Babakötvény sajátosságaival.

A Magyar Államkincstárnál vezetett Start-értékpapírszámlákon a természetes befizetések aránya a számlára érkeztetett egyéb jogcímű befizetésekhez képest évről évre növekszik. A disszertáció korreláció vizsgálattal igazolta, hogy a Start-értékpapírszámlák nyitása és a befizetéses Start-értékpapírszámlák száma között erős, pozitív irányú kapcsolat mutatkozik. **T1: *Jellemzően azok a szülők nyitják meg a Start-értékpapírszámlát gyermekük részére a Magyar Államkincstárnál, akik az életkezdesi támogatáson túl is szeretnék megtakarítani és magánszemély befizetéssel bővíteni gyermekük megtakarítását.*** A hipotézis igazolása csupán a MÁK által vezetett Start-értékpapírszámlákra igaz. A szerző érdemesnek látja a későbbiekben a pénzügyintézeteknél vezetett Start-értékpapírszámlákra a hipotézist hasonlóan tesztelni, ami elképzelése szerint akár eltérő eredményre is juthat, hiszen a pénzügyintézetek által használt sávós kamatozás alkalmazása még ösztönzőbben hathat a magánszemély befizetésekre, míg a pénzügyintézetek alacsony kamatkörnyezete a megtakarítási hajlandóságot csökkentheti. Emiatt korántsem lehet a pénzügyintézetek által vezetett Start-értékpapírszámlákra ugyanazt a következtetést levonni a befizetéses számlák alakulására vonatkozóan, mint a MÁK által vezetettek esetén. A MÁK által vezetett megyei befizetéses számlák száma a megyei Start-értékpapírszámla állományokhoz viszonyítva lényeges különbséget nem mutatott, tehát ***a megnyitott számlákra megyénként megközelítőleg egyforma befizetési arány a jellemző.***

A dolgozat vizsgálta, hogy a Start-értékpapírszámla rendszerébe beépített rászorultsági elem hatással lehet-e az alacsonyabb jövedelemmel rendelkező családok megtakarítási hajlandóságára. A felhasznált statisztikai MÁK adatsor rávilágított arra, hogy 2015-ben a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyerekek 43%-ának volt magánszemély befizetés érkeztetve a számlájára. Tehát a Start-értékpapírszámlán a szegényebb társadalmi réteg esetében is megfigyelhető egyfajta vagyonszerzés. Ezekben az esetekben vélelmezhetően nem csak a szülők, hanem más családtagok, hozzátartozók is igyekeztek a gyermekek megtakarításait növelni befizetésekkel. Wilcoxon féle előjeles rangteszttel sikerült bizonyítani, hogy nem a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményesek befizetése után járó magasabb állami támogatás okozza az említett vagyonszerzési hatást, hanem ezen családokra magasabb

állami támogatás nélkül is jellemző a Start-értékpapírszámlára történő magánszemély befizetés. **T2:** A dolgozat arra a következtetésre jutott a számítások eredményei alapján, hogy *a Start-értékpapírszámlán a magánszemély befizetések után járó magasabb állami támogatás a legszegényebb - rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő- gyermekek esetében nem okoz vagyonszerzési hatást.*

III. A disszertáció legfontosabb célkitűzése az volt, hogy választ adjon a Start-értékpapírszámla népszerűtlenségének okára a szülők körében.

T3: A disszertáció bizonyította, hogy *a szülők bizonyos csoportjait jobban jellemzi a Start-értékpapírszámla nyitás elmaradása.* Az analízis gyenge kapcsolatot jelzett a Start-értékpapírszámla megnyitása és a szülők családi állapota között. A párkapcsolatban, házasságban nevelt gyermekek esetében nagyobb arányban jelentek meg a mintában a számlanyitások, míg *az egyedülálló szülők által nevelt gyermekek esetében kevésbé jellemző a számlanyitás.* A fiatalok életkezdési támogatására való jogosultság esetében szintén gyenge kapcsolatot mutatott ki a számítás a támogatás jogosultsága és a számlanyitás ténye között. Az eredmények alapján hiába engedi a magyar jogrendszer a Start-értékpapírszámla nyitását olyan gyermekek esetében is, akik nem jogosultak a fiatalok életkezdési támogatására, a szülők jellemzően nem élnek ezzel a lehetőséggel gyermekeiknek. *A számlanyitás szignifikánsan jobban jellemzi azokat a szülőket, akinek gyermeke a fiatalok életkezdési támogatására jogosult.*

A brit CTF számlák hatástanulmányának eredményeivel ellentétben a hazai vizsgálat sem a szülők iskolai végzettségére, sem pedig a családban nevelt gyerekek száma esetében nem mutatott ki szignifikáns összefüggést a Start-értékpapírszámla nyitásokkal. A hazai rendszer esetében *nincs kimutatható kapcsolat a számlanyitások elmaradásának sem a háromgyermekes családok, sem az alacsonyabb iskolai végzettségű szülők esetében.* Míg a négy csoportképző közül három reprezentatívnak bizonyult, a szülők iskolai végzettsége nem hozta az országos eloszlást. Ennél a változónál a vizsgálat újbóli megismétlése reprezentatív mintán mindenképpen indokolt lehet a későbbiekben. A szerző a továbbiakban hasznosnak látja a számlanyitás tényének vizsgálatát a roma lakosság körében is. Feltételezése szerint a roma lakosság körében rendkívül alacsony lehet a Start-értékpapírszámla nyitások száma.

T4: A disszertáció a kutatás során arra jutott, hogy *a Start-értékpapírszámla konstrukció népszerűtlenségének okai elsősorban információ hiányra vagy téves információra vezethetők vissza.* A primer kérdőíves kutatás keretében alkalmazott kvízrámutatott arra, hogy a számlanyitással kapcsolatban a racionális döntés feltételei nem teljesülnek. *Azok a szülők, akik eddig nem éltek gyermeküknek a Start-értékpapírszámla nyitás lehetőségével, többségében információ hiányban szenvednek, vagy téves információval rendelkeznek a konstrukcióval kapcsolatban.* Korántsem nevezhetők tökéletesen informáltak, emiatt lényegében nem tudják felmérni a konstrukció tényleges előnyeit, ami közvetlen oka lehet a szülők körében a Start-értékpapírszámla népszerűtlenségének.

IV. A negyedik célkitűzése a disszertációnak az volt, hogy a primer kutatás eredményeire támaszkodva korrekciós javaslatokat tegyen a rendszer átdolgozásával kapcsolatban, melynek hatását egyidejűleg a központi költségvetés oldaláról is modellez.

A disszertáció a költségvetési modellezés során arra jutott, hogy az életkezdesi támogatás összegének közel duplájára, 80 000Ft-ra történő emelése jelentősen, közel 4 milliárd forinttal növelné meg a költségvetési kiadásokat, annak ellenére, hogy a gyermekek felnőtté válásakor a számlán realizálható végső megtakarítás összege számottevően nem változna a jelenlegi konstrukció által garantált megtakarítás végső összegéhez képest.

Az új kibocsátású Babakötvények által garantált 3%-os kamatprémium 5%-ra történő növelése, bár a 18 év múlva realizálható megtakarítás mértékét növelte, és a költségvetésben sem okozott jelentősebb többletterhet, a szerző szerint nem indokolt a bevezetése a jelenlegi kamatozási környezetben. A Babakötvény kamatozása ugyanis még a felnőttek számára elérhető banki termékekhez és állampapírokhoz képest is magas hozamot biztosít. Tehát a Babakötvény esetében a kamatprémium növelése nem valószínű, hogy jelen környezetben tovább növelné a számlanyitások és befektetések számát, hiszen már így is a jelenleg kínált konstrukciók között az egyik legjobbnak mondható.

A dolgozat a babakötvény rendszerének átdolgozásával kapcsolatban a magánszemély befizetések után járó állami támogatás összegének emelését szorgalmazza. A disszertáció olyan intézkedési modellt vizsgált, melyben az állam a jelenlegi 10%-os max. 6 000Ft-os éves állami támogatás mértékét a magánszemély befizetések után 20%-ra max. 24 000Ft-ra emelné. A 2016-os számlavezetési adatok alapján modellezett scenárió nem okozott jelentősebb költségvetési kiadást, ugyanakkor a magánszemély befizetésekkel elérhető végső megtakarítás összege számottevően megnőtt. Az intézkedési javaslat további előnye, hogy a rendszer vertikális redisztribúcióját erősíti azáltal, hogy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyermekek esetében a magánszemély befizetések után járó állami támogatás mértékét 60 000Ft éves befizetési összegig 40%-ra emelte.

A disszertáció ezzel kapcsolatban megfogalmazott „C” scenáriója csupán javaslatot foglal magában, nem lezárt rendszer. Az intézkedés bevezetéséhez hosszabb időtávon keresztül több gyakorlati tesztelés és az érintett költségvetési területek szakmai konzultációja szükséges, ugyanis a magánszemély befizetések után járó állami támogatás jelentősebb emelése a befizetések eddigi évektől eltérő nagyságú emelkedését is előidézhetheti.

*A disszertáció bizonyította, hogy a (T5) **Start-értékpapírszámla nyitások és a számlára történő befizetések száma a konstrukció komolyabb átdolgozásával növelhető lenne úgy, hogy az a költségvetés számára nem jelentene kezelhetetlen többlet terhet. A dolgozat a számítási eredményei alapján a magánszemély befizetések után járó állami támogatás emelését szorgalmazza.***

4. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A hazai Babakötvény, Start-értékpapírszámla konstrukció nemcsak elméletben, de a gyakorlatban is ösztönzi a hosszú távú megtakarításokat. A dolgozat kutatási eredményei igazolták, hogy a szülők többsége, aki élt gyermekének a Start-értékpapírszámla nyitás lehetőségével a Magyar Államkincstárnál, aktív megtakarítónak számít. Ugyanakkor a konstrukció koránt sem tekinthető népszerűnek, hiszen óriási tartalékok vannak még a letéti-Start számlákon.

A hazai számlanyitások aránya jelentősen elmarad a brit 70%-os³ számlanyitási aránytól, annak ellenére, hogy a dolgozat ismertette, hogy a hazai rendszer számos esetben sokkal bőkezűbbnek és biztonságosabbnak is bizonyul a brit –időközben már megszüntetett- „bébikötvény” rendszeréhez képest. Ugyanakkor fontos hangsúlyozni, míg a brit „bébikötvény” rendszere a jövő nemzedékét, a gyerekeket célozta meg, addig a hazai rendszer „megrekedt” a szülői, hozzátartozói generációnál. A brit „bébikötvény” nemcsak gyermek megtakarítási programot kínált, hanem a konstrukció iskolai oktatási programba ültetésével az érintettek, a gyermekek pénzügyi tudatosságának fejlesztését is célozta. A hazai Babakötvény „csupán” egy állami, gyerekeknek szánt megtakarítási lehetőséget jelent a szülők részére, de azzal kapcsolatban irányelveket nem fogalmaz meg, hogy a gyerekeket –akár oktatási programon keresztül- tudatos és megfelelő pénzügyi ismeretekre tanítsa, hogy majd ezek alapján a legmegfelelőbb pénzügyi döntéseket tudják meghozni a Start-értékpapírszámlán vezetett megtakarítási összeg felhasználásáról. A magyar „babakötvény” ehhez kapcsolódóan legnagyobb hibája, hogy pont a számlatulajdonos nagykorúvá válásától – amikor ő is ösztönözhetővé válhatna saját jövedelme révén a rendszeres megtakarításra - nem teljesíthető több magánszemély befizetés a számlára. Így a 19 éves konstrukció csupán a szülők, hozzátartozók rendszeres megtakarítását ösztönzi, de a legfontosabb célközönséget, a jövő nemzedékét nem. Nem feltétlenül várható el költségvetési szempontból, hogy a gyermek nagykorúvá válásától az állam tovább garantálja a magánbefizetések után járó állami támogatást, de mindenképpen ***annak jogszabályi lehetőségét meg kellene teremteni, hogy a tényleges számlatulajdonosok is gyakorlatba tudják ültetni a családtól látott megtakarítási hajlandóságot, és tudjanak befizetni saját számlájukra.***

Rendkívül kevés racionális ok hozható fel, hogy a magyar szülők többsége miért nem használja ki-nem feltétlenül rendszeres befizetéssel, csupán a számla megnyitásával járó jobb kamatozással- a Start-értékpapírszámla által nyújtotta megtakarítási lehetőséget. A dolgozat egyik legizgalmasabb célkitűzése az volt, hogy a Start-értékpapírszámla, Babakötvény termék népszerűtlenségének „miértjére” választ adjon. A disszertáció primer kutatásának kvíz eredménye azt a sejtést támasztotta alá, miszerint sok szülő nincs tisztában a Start-értékpapírszámla és a Babakötvény nyújtotta lehetőségekkel. Volt olyan témakör, ahol még azok is, akik már kezdeményezték gyermeküknek a számlanyitást, információ hiányban szenvedtek, vagy téves információkkal rendelkeztek ezzel az állami megtakarítással kapcsolatban. Emögött nem feltétlenül mindig a szülők általános pénzügyi alapismereteinek hiánya állhat, hanem egyrészt a konstrukció bonyolultsága, másrészt a „babakötvény”

³ HM Revenue and Customs [2013]

megtakarítással kapcsolatos alapinformációk köztudatba építésének elmaradása. A primer kérdőíves vizsgálat arra az eredményre jutott, hogy a Start-értékpapírszámla nyitásával eddig nem élő szülők csoportokra bonthatóak indokaik alapján. Ezek a csoportok azonban korántsem homogének, egyes szülők több csoportba is besorolhatóak:

- ✚ Az első csoportba azok a szülők tartoznak, akiknek a gyermeke 2006. január 1. előtt született és emiatt a fiatalok életkezdési támogatására nem jogosult. Úgy tűnik a „babakötvény” konstrukció szempontjából nem ezek a gyermekek jelentik a fő célcsoportot, ezt támasztja alá az a tény is, hogy az állam a tájékoztatás szempontjából sem igyekszik őket elérni, és mint potenciális fogyasztói csoportot közvetlenül megcélozni. Ezen célcsoport esetében komoly hiányossága a rendszernek, az információk terjesztésének, a lehetőségek ismertetésének elmaradása. A primer kutatás eredményei alapján ezen családok rendelkeztek a kvízkérdések tekintetében a legkevesebb helyes válasszal, hiszen esetükben az állam még levél formájában sem értesíti ki a szülőket a Start-értékpapírszámla megnyitás lehetőségéről, holott a számla előnyei ezen gyerekekre is érvényesíthetőek lennének. Ezeknek a gyerekeknek a számlanyitása egy egyszeri befizetési kötelezettséggel is jár a szülőknek. A „babakötvény” konstrukciónak jelenleg piaci versenytársa nem igazán akad, legalább is olyan nem, amelynél a gyermek jelenik meg számlatulajdonosként. Így azon szülők számára, akik 2006. január 1. előtt született gyermeknek szeretnének megtakarítani, is kulcsfontossággal bírhat ennek az állami megtakarításnak a részletes ismerete. Ráadásul esetükben a megtakarítási időszak is rövidebb -minimum három év-, emiatt „kiszámíthatóbb-megbízhatóbb” lehet a konstrukció. ***A szerző javasolja, hogy az állam minden 2006. január 1. előtt született 18 éven aluli gyermek törvényes képviselőjét, egy egyszeri megkereséssel- részletes levél formájában- informálja a Start-értékpapírszámla igénylésének, Babakötvény vásárlásának lehetőségéről, az ügyintézés menetéről.***
- ✚ Sok szülő a kérdőíves felmérésnél a számlanyitás elmaradásának okaként az állami megtakarításokkal kapcsolatos bizalmatlanságukat jelölték meg. Ezek azok a válaszadók, akik teljes mértékben elzárkóznak az állami megtakarítás gondolatától és szembe menve a racionális gondolkodással, még jobb kamatozás reményében sem nyitnák meg a Start-értékpapírszámlát gyermeküknek. Ezeket a szülőket kizárólag az állammal szembeni bizalom növelésével lehetne elsődlegesen meggyőzni. Mint minden családtámogatási ellátásnál, a fiatalok életkezdési támogatása esetében is fontos, hogy az államnak kormányzati ciklusokon átívelő, hosszú távú szempont legyen a gyermekes családok támogatása, hiszen ez egy megtérülő befektetést jelent a társadalom gazdasági hatékonysága és biztonsága tekintetében is. Emiatt ***a „babakötvény” rendszer stabilitásának kormányzati ciklusoktól mentesnek, hosszú távon is stabilnak és kiszámíthatónak kell lennie.***
- ✚ A kérdőív eredményei alapján végzett számítások igazolták, hogy a számlanyitással nem élő szülők többsége információ hiányban szenvedett vagy téves információval rendelkezett a konstrukció részleteivel kapcsolatban. Hiába tájékoztatta a magyar állam az újdonsült szülőket közvetlenül a gyermek születését követően, hogy

megképezték az életkezdési támogatást a kicsinek és lehetőségük van az értékpapírszámla megnyitására, sokan nem éltek ezzel a lehetőséggel. A dolgozat mellékletébe csatolt tájékoztató formalevél-mely a pénzügyi ismeretekkel nem rendelkezőknek szaknyelvre miatt nehezebben értelmezhető - tartalmilag nem foglalja magában -a szerző megítélése szerint – a két legfontosabb információt a konstrukcióval kapcsolatban, miszerint ha valaki nem szeretne gyermekének pluszban az életkezdési támogatáson túl is takarékoskodni, akkor is érdemes a Start-értékpapírszámlát megnyitni a Babakötvény által garantált jobb kamatozás miatt. Továbbá a tájékoztató levélből informálódóknak a konstrukcióval kapcsolatban az sem tisztázott, hogy a Start-értékpapírszámla megnyitása –bár a levél azt hangsúlyozza, hogy a számlanyitás és vezetés díjmentes – nem jár rendszeres magánszemély befizetési kötelezettséggel. A szerző úgy ítélte meg **a MÁK által kiküldött tájékoztató levélben hangsúlyozni kellene, hogy a Start-értékpapírszámla megnyitás nem jár kötelező magánszemély befizetéssel, továbbá nagyobb hangsúlyt kellene fektetni és érthetőbben írásba foglalni a letéti számla és a Start-értékpapírszámla közötti kamat különbséget.** Gyengíteni kellene azt a képet a szülőknél, miszerint az értékpapírszámlát azon gyermekek javára célszerű megnyitni, akiknek a számlájára szeretnének is befizetni. Jelenleg a többség akkor él a számlanyitás lehetőségével, ha szeretne is a számlára befizetni, ez viszont a különböző jövedelmi háttérrel érkező gyermekek közötti szakadék mélyülését idézi elő. A változtatásoktól a szerző azt várja, hogy a szegényebb családok körében is, akik nem tudnak befizetni az értékpapírszámlára, is növekedni fog a számlanyitások száma, ezáltal a különböző társadalmi háttérből érkező gyermekek közötti különbségek növekedése a Start-értékpapírszámla megnyitásával minimálisan lassíthatóvá válik.

✚ A szülők információ hiányban vagy téves információval rendelkező csoportját részben lefedi azon szülők csoportja, akik bár meg szeretnék volna nyitni a Start-értékpapírszámlát gyermeküknek, de idővel egyszerűen elfelejtkeztek a számla ügyintézéséről. Ezen válaszadók többsége miután a gyermekének kiskorában valamilyen okból nem nyitotta meg a számlát, úgy gondolta, hogy a gyermek idősebb korában már nem is indítható a Start-értékpapírszámla, csupán az újszülöttekre „igényelhető”, ezért nem is próbált meg élni a számlanyitás lehetőségével később. Ezen kutatási eredmények alapján érdemes lenne elérni az „elfelejtett” letéti számlások körét is. **Szükségszerű lenne újból kiértékelni azokat a szülőket, akiknek gyermeke a fiatalok életkezdési támogatására jogosult, de elmúlt már 5 éves, és még mindig letéti Start-számlával rendelkezik, hogy a törvényes képviselőknek milyen lehetőségek kínálóznak ügyintézés tekintetében.** Ezzel egyrészt orvosolni lehetne az „elfelejtett” letéti számlák problémáját, másrészt a szülők is egyfajta visszacsatolást kapnának arról, hogy az ügyintézés a gyermek 18. éves koráig bármikor eszközölhető, lényegében nem késtek el a számlanyitással.

✚ A szülők utolsó csoportjába azok tartoznak, akik kevésnek találják a Start-értékpapírszámlával elérhető megtakarítás végső összegét ahhoz, hogy egyáltalán a számlanyitás ügyintézését kezdeményezzék. A szülők ezen csoportjába tartozó válaszadók átfedést mutattak az állami megtakarításban nem bízókkal. Esetükben

csak a költségvetési kiadások növekedése mellett lehetne a konstrukciót úgy átdolgozni, hogy a számlanyitások száma növelhető legyen. ***A szerző javasolta a magánszemély befizetések után járó állami támogatás mértékének jelentősebb emelését, - meghagyva a rendszerben a vertikális redisztribúciós elemeket- mellyel a végső megtakarítás összege jelentősen növelhető.***

A disszertáció eredményei alapján a Start-értékpapírszámla, Babakötvény termék népszerűsítésének alapját, a különféle marketingeszközökkel történő köztudatba építése jelentheti, a magánszemély befizetések növekedését a konstrukció átdolgozásával lehetne elérni.

A Babakötvény népszerűsítésével és intenzív reklámkampányokkal - mint ahogy ezt az eddigi évek tapasztalatai is mutatták- növelhető a Start-értékpapírszámla nyitások száma. Amennyiben az állam szeretné növelni a Start-értékpapírszámla nyitók körét, a felsorolt szülői csoportok közül az „információ hiányban vagy torzulásban szenvedő” csoport, valamint az „elfelejtett letéti számlások” meggyőzése lenne a költséghatékony és legkézenfekvőbb. Ezt igazolja a primer kutatás eredménye is, miszerint a számlanyitással nem élő kérdőív kitöltő szülők közül a többség a konstrukció részletesebb ismertetését követően meggyőzhető volt a számlanyitásról. A célközönség elérése egyszerű marketing eszközökkel megoldható, ***ugyanakkor fontos, hogy a reklám és tájékoztató szövegek, nagyon egyszerűen megfogalmazott, jogi textustól mentesek legyenek, hogy minden szülő könnyen értelmezni tudja jogait és lehetőségeit a „babakötvény” rendszerével kapcsolatosan.*** A primer kutatás rámutatott arra, hogy a legtöbben a MÁK által kiküldött tájékoztató levélből informálódnak a konstrukcióról, ugyanakkor a hivatalos információforrás ellenére a többség információ hiányban vagy téves információban szenved a témával kapcsolatban. Ez azt bizonyítja, hogy a szülők számára a konstrukció pénzügyi nyelvezete nem tipikusan „ügyfélbarát”. Első körben ***indokolt lenne a letéti Start-számla és a hasonló néven futó Start-értékpapírszámla közötti különbség élesítése.*** A két számla névhasználatának sok esetben csak tovább súlyosbítja, hogy az érintettek nem érzékelik a két számla nyújtotta lehetőségek közötti differenciát. ***Érdemes lenne a letéti számla új elnevezése, melyben a „Start” szó egyáltalán nem jelenne meg.*** Ezzel a szerző szerint jelentősen csökkenthető lenne a „félreértelmezett” számlák száma.

A „babakötvény” konstrukciójának elemzése során ***a társadalmi egyenlőtlenségek*** vizsgálata is prioritást élvezett, mely három területét érintette a kialakult hazai Start-értékpapírszámla rendszerének:

- ❖ A konstrukció szempontjából 2012-ben 120 000Ft-os befizetési felsőhatár eltörlésével megszűnt az eltérő jövedelmi háttérrel érkező gyermekek közötti különbségek növekedésének határt szabó gát. Jelenleg a rendszer a nagyobb számlaegyenleggel rendelkezők esetében többet oszt vissza, mint azok esetében, akik egyáltalán nem tudnak a számlára befizetést érkeztetni, tehát a Start-értékpapírszámla rendszere éppenséggel növeli az eltérő társadalmi háttérrel rendelkező családok különbségeit, mintsem hogy csökkentené. Ezt a fajta „problémáját” a rendszernek ***a magánszemély befizetések újbóli, vagy a Start-értékpapírszámla Babakötvény állományának maximalizálásával lehetne orvosolni.*** Ennek az az ára azonban, hogy az államadósság kezelésre fordított Start-értékpapírszámla egyenlegek plafonnal rendelkeznenek - tehát

nem lennének kiugró egyenlegű Start-értékpapírszámlák-, emiatt kevesebb összeget lehetne a Babakötvényen keresztül az államadósság csökkentésére is fordítani.

- ❖ A „babakötvény” konstrukción belül a szociálisan rászoruló –rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő- családok számára igyekszik a rendszer kompenzálni a hátrányokat. Ugyanakkor fennáll a veszélye annak, amennyiben *az állam nem vizsgálja felül a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény odaítéléséhez szükséges jövedelemküszöb határát* - ami a 2008 óta változatlan nyugdíjminimumhoz van kötve - az életkezdési támogatáshoz kapcsolódó diszkrecionális szubvenciót is egyre kevesebb család tudja majd igénybe venni a bérek emelkedése miatt. Ez azt a látszatot keltheti, hogy csökken a rendszerben az alacsony jövedelmű, vertikális redisztribúcióra rászoruló egyének száma.
- ❖ A Start-értékpapírszámlákra a települési önkormányzatok által nyújtott decentralizált életkezdési támogatások a területi polarizálódást növelhetik a gyermekek körében. Azok a települési önkormányzatok, akik „gazdagabb” költségvetéssel rendelkeznek (például nagyobb városok, megyeszékhelyek), tudnak élni a decentralizált támogatás lehetőségével. Míg alacsony költségvetéssel rendelkező önkormányzatoknak nincs keretük ilyen támogatás évenkénti kigazdálkodására. Emiatt a szegényebb települési önkormányzatok közigazgatási határain belül élő Start-értékpapírszámlával rendelkező gyermekek nem tudnak a számlára önkormányzati támogatást érkeztetni, míg azok a gyermekek, akik „gazdagabb” településen élnek, akár jelentősebb összegekkel is növelhetik a számlán lévő megtakarításukat.

A disszertáció bemutatta, hogy adott egy állami, gyermekeknek szánt megtakarítási lehetőség családtámogatási ellátással kombinálva, ami a rendszeres megtakarításokat további állami támogatással ösztönzi. Számos előnye van a Babakötvénynek kamatozás szempontjából és a felhasználása is tökéletesen megfelelhet a gyermek 18. életévében aktuális céloknak. A konstrukciónak jelenleg piaci versenytársa nem igazán akad, legalább is olyan nem, amelynél a gyermek jelenik meg számlatulajdonosként. Maga az életkezdési támogatás, a Start-értékpapírszámla rendszere, a magánszemélyek befizetése utáni állami támogatás, illetve a helyi autonómiák által nyújtott támogatások – hanem is olyan tudatosan, mint a brit babakötvény esetében, de- igyekeznek megalapozni ennek a befektetés alapú családtámogatási formának a lényegét, ami nem más, mint a pénzügyi tudatosság, ami a fenntartható gazdasági fejlődés alapja lehet a jövőben.

A szerző véleménye szerint az értekezés elérte a kitűzött célokat. Amennyiben az arra jogosultak elkötelezik magukat a Start-értékpapírszámla konstrukció fejlesztése terén, úgy a jelen munka jó alapot biztosíthat a változtatási folyamathoz. Az értekezés megfelelő módszertani és összehasonlítási alapot képezhet a jövőben, még részletesebb és még több szempontot magában foglaló kutatások számára is. A dolgozat ugyanakkor nem csupán a döntéshozók, hanem a célközönség –a szülők és az érintett gyermekek- számára is segítségül szolgálhat, hogy a jövőben a lehető legjobb pénzügyi döntést hozhassák meg ezzel a megtakarítási formával kapcsolatban.

5. AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉHEZ KAPCSOLÓDÓ PUBLIKÁCIÓK

ZÁVECZ SZ. [2011]: Gazdasági válságból szociális válság? - Új kihívások és megoldásra váró kérdések a szociális ellátások területén p. 41. In: Balázs Judit, Székely Csaba (szerk.): Változó környezet Innovatív Stratégiák, Nemzetközi tudományos konferencia a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából, Programfüzet és előadás
Sopron, Nyugat-Magyarországi Egyetem , ISBN:978 963 9883 84 0

ZÁVECZ SZ. [2011]: A gyermekszegénység ellen folytatott küzdelmek az Európai Unióban pp. 31-36. In: Mihályi Péter, Nagy Edit (szerk.): Magyarország helye és helyzete az Európai Unióban: Utolérés és alkalmazkodás; Konferenciaközlemény; Professzorok az Európai Magyarországiért II. PhD konferenciája;
Budapest: Professzorok az Európai Magyarországiért Egyesület

ZÁVECZ SZ. [2011]: A magyar jóléti állam szerepe a szegénység csökkentésében p. 510. ; In: Baranyai Zsolt, Vásáry Miklós (szerk.): XXX. Jubileumi OTDK Közgazdaságtudományi Szekció: Előadások kivonatai; Kivonat
Gödöllő, Szent István Egyetemi Kiadó, ISBN:978-963-269-231-9

ZÁVECZ SZ. [2012]: „Szétszakadó” Európa? Avagy a társadalmi egyenlőtlenségek alakulása az Európai Unió tagállamaiban p. 59.; In: Balázs Judit, Székely Csaba (szerk.): A gazdasági fejlődés fő hajtóerői (munkahelyteremtés-hatékonyság-innováció) Nemzetközi Tudományos Konferencia a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából. ; Kivonat
Sopron, Nyugat-magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Kar, ISBN:978-963-9883-99-4

ZÁVECZ SZ. [2012]: Merre tovább?- Avagy a magyar családtámogatási rendszer dilemmái a változó társadalmi folyamatok tükrében; 352-367. p. In: Nyugat-magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Kar, Tehetség és kreativitás a tudományban: nemzetközi tudományos konferencia, Konferenciaközlemény
Sopron, Nyugat-magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Kar, ISBN:978-963-9883-92-5

ZÁVECZ SZ. [2012]: Gazdasági válságból szociális válság? – Új kihívások és megoldásra váró kérdések a szociális ellátások területén pp. 99-117. In: Gazdaság és társadalom , Folyóiratcikk, Sopron

ZÁVECZ SZ. [2012]: A népességfogyástól a gyermekszegénységig: A hazai családtámogatási rendszer dilemmái pp. 104-116. ; E-CONOM, Folyóiratcikk, Sopron

ZÁVECZ SZ. [2013]: Die Untersuchung des ungarischen Familienförderungssystems aus der Sicht der aktuellen demographischen Trends; Investigation of the Hungarian family support system from the perspective of demographic trends pp. 59-75. ; In: Gazdaság és társadalom , Folyóiratcikk, Sopron

ZÁVECZ SZ. [2013]: A magyar családtámogatási rendszer vizsgálata a napjainkban zajló demográfiai változások szemszögéből pp. 836-848.; In: Nyugat-magyarországi Egyetem

Közgazdaságtudományi Kar (szerk.): Felelős társadalom, fenntartható gazdaság, Nemzetközi tudományos konferencia a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából, Konferenciaközlemény Sopron, Nyugat-magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Kar, ISBN:978-963-334-143-8

ZÁVECZ SZ. [2013]: A magyar családtámogatási rendszer vizsgálata a napjainkban zajló demográfiai változások szemszögéből pp. 252-261., In: Koncz István, Szova Ilona (szerk.): „Együtt a biztosabb tudományos karrierért, a jövőtervezésért”: PEME VII. Ph.D. konferencia. Konferenciaközlemény Budapest, Professzorok az Európai Magyarországért Egyesület, ISBN:978-963-89915-0-8

ZÁVECZ SZ. [2013]: Családtámogatások a változó társadalmi folyamatok tükrében, In: Keresztes Gábor (szerk.): Tavaszi Szél, 2013, Konferenciaközlemény Sopron, Doktoranduszok Országos Szövetsége, ISBN:978-963-89560-2-6

ZÁVECZ SZ. [2013]: A jóléti állam fenntarthatóságának pillérei pp. 274-280., In: Koncz István, Nagy Edit (szerk.): Tudományos Próbagyűlés: PEME VI. Ph.D. konferencia. Szaktanulmány Budapest, Professzorok az Európai Magyarországért Egyesület, 2013. ISBN:979-963-88433-8-8

ZÁVECZ SZ. [2013]: „Zerreißendes” Europa? Die Entwicklung der sozialen Ungleichheiten in der Mitgliedstaaten der Europäischen Union pp. 245-258., In: Balázs Judit, Székely Csaba (szerk.): A gazdasági fejlődés fő hajtóerői: innováció, hatékonyság, munkahelyteremtés tanulmánykötet: nemzetközi tudományos konferencia a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából, Szaktanulmány Sopron, Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó, 2013. ISBN:978-963-359-000-3

ZÁVECZ SZ. [2014]: Analysis of the Hungarian Family Support System in Perspective of the Current Demographic Trends pp. 1-11., In: Karlovitz János Tibor (szerk.): Economics Questions, Issues and Problems. Konferenciaközlemény Komárno, Szlovákia, International Research Institute, ISBN:978-8089-691-07-4